

Staatkundige geschiedenis

Staatkundig behoorde Helden tot 1279 bij het graafschap Kessel, dat zich uitstreekte tot Venray. In genoemd jaar verkocht Hendrik IV van Kessel zijn graafschap aan Reinoud I van Gelder en sindsdien maakte Helden deel uit van het Overkwartier van Gelder met Roermond als hoofdplaats. Het Gelders Overkwartier behoorde sinds het verdrag van Venlo in 1543 aan de Spaanse Habsburgers als hertogen van Gelre. Tot 1674 vormden Helden en Kessel een bestuurlijke eenheid, een heerlijkheid met één schepenbank. De zittingen van de schepenbank vonden plaats in Kessel, maar vanaf 1618 werden er in Helden ook al 'gerichtsdagen' gehouden. De oudst bekende schepenzegel van Helden dateert van 1623. In 1620 vond een belangrijke codificatie van het recht plaats. Toen werden de zogenaamde Geldersche Land- en Stadrechten in een wetboek vastgelegd. Dit wetboek vormde tot de Franse Tijd (± 1800) de basis voor het rechtsprekende college van de Heldense Schepenbank.

Het jaar 1674 is een belangrijk jaar voor Helden. De Spaanse koning -in geldnood geraakt door de vele oorlogen die hij moest voeren- verkoopt een aantal van zijn 'heerlijkheden' waaronder Helden. Helden wordt nu een zelfstandige heerlijkheid en de koper is Jan Renier Bouwens van der Boye, Raedt ende Landrentmeester generaal van Gelre. Om zijn status als Heer van Helden nog wat te verhogen kocht Jan Renier Bouwens van der Boye het jaar daarop ook nog het adellijk huis 'Ten Hove' (gelegen in Panningen-Everlo). Toen de Spaanse koning Karel II kinderloos in 1700 overleed, ontstond er oorlog over zijn nagelaten bezittingen. Uiteindelijk werd het Spaanse Overkwartier van Gelre in 1714 verdeeld tussen Oostenrijk, de Staten Generaal der Verenigde Provinciën (Holland) en Pruisen. Helden kwam te behoren tot Pruisen.

De 80 jaar dat Helden tot Pruisen behoorde wordt gekenmerkt door een steeds grotere invloed van het centraal gezag. Zo werd onder meer de gemeente in kaart gebracht om zo ook de koninklijke tiendrechten vast te stellen. Pruisen voerde een actieve economische- en bevolkingspolitiek. Het ontginnen van de vele woeste gronden werd bevorderd evenals de handel en nijverheid. Ook volksgezondheid en onderwijs, verbetering van wegen en brandveiligheid waren onderdeel van het beleid. Bij dit alles stond toch het belang van de koning voorop. Immers meer welvaart in het land betekende meer belastingopbrengst, dus meer geld voor een groter leger en weer meer expansiemogelijkheden voor de Pruisen. Dit hebben Heldenaren geweten.

Vooraf tijdens de zogenaamde Silezische oorlogen in de jaren 1740-1763 heeft Helden veel geleden en moesten er enorme oorlogsschattingen betaald worden. Op administratief gebied werden veel meer eisen aan de gemeente gesteld. Er kwamen talloze nieuwe verordeningen en van alles en nog wat moesten statistieken worden gemaakt. De gemeente werd herhaalde malen beboet voor nalatigheid. De schepenen klaagden er over dat zij zoveel werk hadden met de gemeentezaken, bovendien slecht betaald werden en nauwelijks tijd hadden voor hun eigen werk.

In de jaren 1783-1788 werd in Helden ook een nieuw raadhuis gebouwd. Na de Franse Revolutie volgde in 1794 de verovering door de Fransen van deze streken. Hun komst bracht behalve veel leed en ongemak ook veel blijvende veranderingen. De inwoners van Helden -voorheen nog onderworpen aan een feodale wetgeving en de privileges van hun heer- werden thans gelijkgerechtigde burgers in een groot staatsbestel, onder uniforme wetgeving. Ook de betekenis van de invoering van onder andere het decimale stelsel van maten en gewichten, de burgerlijke stand en het kadaster mag niet onderschat worden. Veel aandacht had de aanleg van wegen (Napoleonsbaan). De Noordervaart in Beringe is een van de resten die ons herinneren aan de poging van de Fransen om een verbinding te water tussen Schelde-Maas en Rijn tot stand te brengen.

Na de nederlaag van Napoleon in 1814 ging Helden over naar het Koninkrijk der Nederlanden. In 1830 bij de Belgische Opstand kwam Helden zoals het overgrote deel van Limburg onder Belgisch bewind. In de Belgische tijd waren er in de gemeente nogal wat ongeregelheden die samenhangen met de afscheiding en het zelfstandig worden van de parochie Panningen (of Kapel) waartegen de moederkerk van Helden-Dorp hevig gekant was.

In gevolge het tractaat van Londen in 1839 werd de tegenwoordige provincie Limburg en waaronder dus ook Helden tegen hun zin weer bij Nederland gevoegd. Zo waren de Heldenaren in nog geen 50 jaar vijf maal van nationaliteit veranderd. Van Pruis tot Fransman, dan Nederlander, vervolgens Belg en tenslotte weer Nederlander. Veel nationaliteitsbesef hadden de Heldenaren dan ook niet en tijdens de afscheidingsbewegingen in Limburg in de jaren 1844-1848 had men zich net zo lief weer bij België of de Duitse Bond gevoegd.

Een eeuw van rust 1840-1940

Een eeuw van betrekkelijke rust volgde. Helden was van oudsher een landbouwgemeente. Het was een hard bestaan op de arme peelgronden. Voor en na werd heide en moeras ontgonnen. Op het einde van de 19e eeuw begonnen de ontgravingen van turf die leidden tot een flinke uitbreiding van het cultuurareaal. De Eerste Wereldoorlog ging voor de Heldenaren betrekkelijk rustig voorbij. Moeilijk waren daarentegen de zogenaamde crisisjaren 1930-1940. Er heerste toen veel armoede. De bevolking was in die 100 jaar gestegen van 2710 tot 7478 inwoners.

Helden in de oorlog 1940-1945

Veel leed bracht deze oorlog ook in Helden. Bijna 100 inwoners verloren hun leven. Tientallen gebouwen werden verwoest of beschadigd. Helden was in de oorlog een haard van verzet tegen de Duitsers. Ontstaan uit de jeugdorganisatie groeide het verzet uit tot een hechte organisatie. Op een gegeven moment bestond ongeveer 10% van de inwoners (of zo'n ± 700 à 800 mensen) uit onderduikers waaronder veel joden. De verzetsorganisatie stond voor grote problemen. Waar voedsel, geld en valse papieren voor al deze mensen vandaan gehaald? Ook liep er via Helden een belangrijke pilotenlijn. Geallieerde piloten werden geholpen terug te keren naar Engeland. Groot was de hulp van de Heldense bevolking. Deze activiteiten konden op den duur voor de Duitsers niet verborgen blijven. Razzia's volgden. Burgers werden gedeporteerd of zelfs ter plaatse doodgeschoten. Op 8 oktober 1944 werden 800 mannen gearresteerd, naar Duitsland afgevoerd en daar te werk gesteld. Van hen keerden er 36 niet terug.

Op 4 mei 2005 vond de jaarlijkse herdenking van de slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog plaats.

De herdenking had een bijzondere lading, omdat Nederland en Helden 60 jaar geleden zijn bevrijd van het Nazi-regime. In Helden werden 95 inwoners het slachtoffer en vielen binnen het grondgebied 59 geallieerde militairen en piloten.

De bevrijding van Helden 16-21 november 1944

Herfst 1944: Voor veel ouderen een tijd om nooit te vergeten. De gedachten gaan dan terug naar het oorlogsgeweld, dat toen in deze streek losbarstte. Het oorlogsfront naderde. Een regen van granaten trok een vernielend spoor door de dorpen. Tientallen medeburgers werden gewond of gedood. Er volgden deportaties en evacuaties. Men huiste in schuilkelders. Alle communicatiemiddelen waren uitgevallen. Geen bus of trein, geen post, telefoon, radio of krant. Gevoelens van angst, onzekerheid en verwarring gaan het dagelijkse leven beheersen. En steeds maar de vraag wanneer zullen wij bevrijd worden?

Eindelijk op 14 november 1944 start bij Nederweert het 12e Britse Legerkorps de operatie 'Notekraker' die de bevrijding zal brengen. Tegen de avond van de 16e november wordt het Afwateringskanaal en Noordervaart bij Beringe door de Britten bereikt. De Duitse frontsector in Helden wordt nog door fanatieke Duitse Fallschirmtroepen onder commando van majoor Matthaeas verdedigd.

Het zwaartepunt van de Duitse verdediging ligt aan de Noordervaart aan het kanalenkruispunt, 3 km ten zuiden van Beringe. Beringe, waarvan de inwoners geëvacueerd zijn, komt onder zwaar granaatvuur te liggen. Britse tanks worden in Beringe buiten gevecht gesteld. Op 18 november bereiken de Britten Panningen en Helden.

Op 20 november trekken de laatste Duitsers vanuit Koningslust zich richting Sevenum terug. In die vijf dagen zijn naar schatting een honderdtal Britse- en Duitse soldaten in Helden gesneuveld. Helden was weliswaar bevrijd maar het gevaar was nog lang niet geweken. Het Britse front was bij de Maas blijven steken en de Duitse artillerie stond aan de overkant en kon zo Helden nog onder vuur leggen. Dit zou tot 1 maart 1945 duren. Het was een trieste winter in het bevrijde Helden.

Helden 1945-2001

Ondanks de oorlogsverwoestingen bleven de Heldenaren niet bij de pakken neerzitten. De verwoeste boerderijen en kerken werden herbouwd. Al spoedig bleek dat uitbreiding van het landbouwareaal niet meer mogelijk was. Er volgde een intensivering van de land- en tuinbouw. Specialisatie en schaalvergroting van de agrarische bedrijven werden het kenmerk. De productiecapaciteit nam enorm toe. Zo ontwikkelde het kleine gemengde agrarische bedrijf van de peelboer zich in enkele tientallen jaren tot een onderdeel van een dynamisch agri-businesscomplex. Niettemin kon de land- en tuinbouw niet voldoende werk verschaffen voor de sterk groeiende bevolking.

Vanaf 1960 wordt door de gemeente een actief industriebeleid gevoerd. Het begon in 1961 met een vestiging van Philips op het nieuwe industrieterrein in Panningen. Tenslotte waren daar 40 bedrijven gevestigd en volgde een nieuwe industrielocatie in Beringe. Verdere ontwikkelingen op sociaal- en cultureel terrein volgden.

De hele infrastructuur van Helden veranderde ingrijpend. De kernen Panningen en Helden groeiden in het uitbreidingsplan de Riet uit tot een dubbelkern. Er werd een nieuw gemeentehuis, sporthallen en scholen gebouwd. Helden rond 1940 een arme Peelgemeente met rond 7000 inwoners groeide in 50 jaar uit tot een dynamische gemeente van 19000 inwoners, die nu ook zeer in trek is als woongemeente.